

KREATIVNO PISANJE S MISLIMA NA MORE.

Iskustvo sa seminara

Deutschlehrerseminar in Zagreb, 25. – 26. Juni 2001:

Schreiben als kreative Fertigkeit

Ninočka Truck-Biljan *

Osnovna škola Janka Leskovara, Pregrada

UVOD

Pisanje je današnjim učenicima većinom mukotrpana aktivnost koju moraju svladati tijekom nastavne godine. Mehaničko prepisivanje, testovi, vođeni sastavi, domaće zadaće... Kreativnost je često u drugom planu. Da se kreativno pisanje može naučiti, uvjerali su se učitelji njemačkoga jezika iz osnovnih i srednjih škola koji su dva dana uživali u pisanju i druženju na seminaru u organizaciji Ministarstva prosvjete i športa i Zavoda za unapređenje školstva. Seminar je održan 25. i 26. lipnja 2001. u IV. gimnaziji, Zagreb.

Prema stručnom mišljenju voditeljice seminara, dr. Ingrid Röbbelen, iz Instituta za usavršavanje učitelja u Hamburgu (*Institut für Lehrerfortbildung, Hamburg*), važno je na početku odgovoriti na dva osnovna pitanja:

Što se događa za vrijeme kreativnoga pisanja?

- ▶ igra maštom
- ▶ eksperimentiranje jezikom
- ▶ razvijanje literarnih oblika izraza.

Što se može postići ?

- ▶ Na zabavan način diferencirati jezični izražaj.
- ▶ Isprobati literarne mogućnosti oblikovanja.

- ▶ Pisati neočekivane, neslućene tekstove.
- ▶ Iskusiti literarnu društvenost.
- ▶ Pišući, postati dio skupine.
- ▶ Veseliti se i uživati u riječima, tekstovima i vlastitim sposobnostima.

Najteži zadatak tijekom kreativnoga pisanja jest ne dopustiti nikakve ambicije, jer rezultat ne smije biti važniji od procesa.

Četiri velike radne skupine pod vodstvom Joachima Namgaliesa, stručnoga savjetnika za njemački jezik (*Fachberater für Deutsch als Fremdsprache*), Jadranke Salopek, autorice serije udžbenika za učenje njemačkoga jezika u osnovnim školama "Deutsch Super", Nade Petrović, profesorice njemačkoga jezika u IV. gimnaziji, te Michaela Schröna, direktora jezičnoga odjela Goethe Instituta u Zagrebu, isprobale su mnogobrojne aktivnosti vezane za kreativno pisanje te zaključile kako se sve mogu, uz neznatne izmjene, primijeniti na svim stupnjevima učenja stranoga jezika. Neke od njih bile bi pravo osvježenje nakon ljetnih praznika: umjesto tradicionalnih razgovora i sastava o tome što se radilo i gdje se bilo, može se napisati zajednički tekst o temi „More“ (vidi aktivnost: „zajednički tekstovi“).

Tema predavanja dr. Röbbelen, kao i vježbe pripremljene za rad u radionicama mogle bi biti zanimljive svim učiteljima koji žele razviti

kreativnost u pisanju, bez obzira na to radilo se o stranom ili materinskom jeziku. Upravo stoga navode se neke od aktivnosti.

■ VJEŽBE I AKTIVNOSTI

1) Rabiti obje polutke mozga

(*Hirnhemisphären nutzen*)

a) Pisanje desnom i lijevom rukom

(*Schreiben mit der rechten und mit der linken Hand*)

Izvođenje

- Papir formata A4 presavije se na polovici, tako da sliči otvorenoj stranici bilježnice.
- Svi sudionici zapisuju slobodni tijek svojih misli desnom rukom.
- Nakon točno pet minuta mijenja se ruka. Čak i ljevaci počinju ovu vježbu desnom rukom.
- Tekstovi mogu biti na bilo kojem jeziku.
- Nije važno na kojoj se strani papira počinje pisati, mijenjaju li se tijekom pisanja strane ili ne, treba li se raditi o priči, nevezanim rečenicama ili riječima i sl.
- Nakon isteka vremena dopušteno je završiti misao.

Vrednovanje pisanja raspravom u skupini, tzv. konferenciji za pisanje (*Schreibkonferenz*)

- Svaki sudionik čita svoj tekst.
- Tijekom rasprave pozornost se može obratiti na sljedeće: koji osjećaji su se javljali, kako se ostvarivao proces, što se može zamijetiti pri usporedbi „lijevog“ s „desnim“ tekstom.

Varijacije

- Pisanje o određenoj temi (mržnja, sreća, djetinjstvo), motiv (voda, drvo), o određenoj autoru, slici, pjesmi, rođendanu itd.
- Pisanje slijedi nakon potpune obrade određene teme.

Komentar dr. Röbbelen

Uporabom obje ruke aktiviraju se obje polutke mozga. Jezik kao sustav simbola smješten je u lijevu polutku, a pokret u desnu. Kad pišemo lijevom rukom, često se pojavljuju misli i osjećaji vezani za djetinjstvo te korištenje riječi iz materinskoga jezika. Desna ruka pisat će koherentnije tekstove. Kod ljevorukih osoba u pravilu se ne opažaju velike razlike u pisanju tekstova lijevom ili desnom rukom.

Vremensko ograničenje djeluje opuštajuće jer ne dopušta dubokoumnost. Ambicija ometa i koči kreativnost. Kada se pisci užive u ovakav način pisanja, proizvest će tekstove koji će njih same iznenaditi. To i jest konačni cilj: pisci trebaju iskusiti da se riječi same stvaraju tijekom ove vrste vježbe.

b) "Cluster" – pojedinačno, u skupinama, parovima (*Gruppen-, Partner- und Einzelcluster rufen nach Geschichten...*)

(Rad "clusterom", odnosno „mrežom ideja“ razvija se 80-ih godina. U međuvremenu je to postala klasična metoda povezivanja lijeve i desne polutke mozga.)

Izvođenje

- Na sredini lista papira nalazi se jedna ključna riječ, koja je zaokružena. Uokolo se bilježe asocijacije koje ta riječ proizvodi. Svaka asocijacija se zaokruži, te ponovno povezuje s drugim asocijacijama s kojima je u vezi. Tako nastaje skica za pisanje.
- Vrijeme za individualni rad je 1 do 2 minute, rad u parovima 5 minuta, u skupinama 7 minuta. Tijekom rada u parovima ili skupinama se ne razgovara. Riječi se zaokružuju toliko dugo dok osoba odluči da će započeti pisati.

Varijacije

- Gotove mreže ideja mogu se izložiti, pročitati ili se o njima može raspravljati u skupinama. Vrlo je efektno upotrijebiti različite boje za zaokruživanje i povezivanje.

Komentar dr. Röbbelen

Tematski ova vježba nudi mnoge mogućnosti. Za ključnu riječ može se odrediti naziv neke pjesme, romana, ali isto tako neka jednostavna riječ kao bilo koja brojka, boja i sl. Vježba povezuje sliku, asocijacije i red u jedinstvenu cjelinu. Tijek misli članova skupine postaje vidljiv i može se primijeniti u stvaranju tekstova.

c) Pisanje prema glazbi (*Schreiben nach Musik*)

Izvođenje

- za vrijeme slušanja glazbe opušteno se skicira po papiru, tako da nastane „Zvučna slika“ (*Klangbild*)
- u zvučnu sliku upisuju se riječi, rečenice, tekstovi
- rasprava u skupini
- ponovno slušanje glazbe
- slušatelji slijede svoje osjećaje, razmišljajući o bojama
- pisanje kratke pjesmice od jedanaest riječi (tzv. *„Farb-Elfchen“*)
- pjesmice se čitaju u krugu te potom stavljaju u sredinu
- ponovno slušanje glazbe.

Varijacije

Može se napisati samo jedan figura – tekst. Crta se jedna jedina linija, koje tijekom slijedi promjenu glazbe. Nakon crtanja u grafiku se upisuju riječi, rečenice i slično.

Komentar dr. Röbbelen

Glazbom, pokretom linije po papiru, bojama, povezivanjem slikovnih i govornih elemenata ponovo se aktiviraju obje polutke mozga. Pjesmicom koja je rezultat vježbe postiže se sinestezija.

2) Pisanje u društvu (*Geselliges Schreiben*)

a) „Kružne“ priče (*Rundumgeschichten*)

Izvođenje

- tvore se skupine od najviše deset članova
- svaki započinje priču jednom rečenicom
- priča se dalje dodaje u desnu stranu
- kada sudionik ponovno dobije „svoj“ list papira, piše završnu rečenicu.

Varijacije

- može se zajednički odrediti tema ili početna rečenica.

Vrednovanje pisanja u konferenciji

Svaki član skupine naglas čita „svoj tekst“. Zajednički se može odlučiti o jednom tekstu koji će se pročitati drugoj skupini.

Komentar dr. Röbbelen

Ova vrsta vježbe pogodna je za zagrijavanje, jer smijeh i razgovor stvaraju dobru radnu atmosferu. Pojedini sudionici nisu opterećeni jer trebaju napisati samo jednu rečenicu, nitko se ne mora isticati. U pravilu nastaju začuđujuće koherentni tekstovi.

b) Priče sa „smetnjama“ (*Geschichten mit Störungen*)

Izvođenje

- Svaki sudionik zapisuje jednu rečenicu na listić papira. Svi listići se stavljaju u sredinu stola.
- Svatko počinje pisati svoju priču.
- Nakon tri do pet minuta prekida se pisanje, izvlači se jedan listić i čita rečenica naglas. Ta rečenica mora biti uključena u nastavak priča svih sudionika.
- Svi nastavljaju pisati svoje priče.
- Vremenski razmaci do idućeg „smetanja“ sve se više smanjuju. Čita se pet do najviše sedam „smetnji“.

- Rečenice koje su na listićima trebaju se ugraditi u priču što je moguće točnije, bez većih izmjena.

Varijacije

- Za sve rečenice – „smetnje“ može se odrediti tema (proljeće, veselje, ljubav). Isto tako može se odrediti žanr priče (krimi-priča, ljubavna priča). Kod početnika se mogu napisati samo riječi.

Komentar dr. Röbbelen

Sudionici uvježbavaju pisanje prema unaprijed zadanim rečenicama. Rečenice koje su napisali članovi skupine mogu biti vrlo smiješne, zanimljive i vesele, a konačni rezultati u pravilu iznenađuju koherencijom tekstova uprkos na prvi pogled nelogičnim „smetnjama“.

c) Zajednički tekstovi (Gruppen-Texte)

Izvođenje

- Sastave se skupine sa 3 do 5 sudionika.
- Svaki sudionik dobiva 2 do 3 vrpce papira.
- Svatko piše na svaku vrpcu samo jednu rečenicu prema zadanoj temi (npr. more).
- Rečenice se stavljaju na sredinu tako da ih svi mogu pročitati.
- Skupina zajednički odlučuje kako će složiti rečenice da se dobije lijep tekst.
- Svaka skupina dobiva dvije dodatne vrpce, po mogućnosti u drugoj boji. Na njih treba napisati jednu rečenicu, za koju je cijela skupina odlučila da će biti refren. Tako se odabrana rečenica pojavljuje tri puta.
- Tekst se još jednom čita te, ako je potrebno, presloži.
- Svaka skupina priprema glasno izražajno čitanje svojega teksta.

Komentar dr. Röbbelen

Nastali tekstovi nalikuju modernoj poeziji. Za vrijeme uređivanja teksta sudionici vježbe obra-

čaju pozornost na ponavljanje, kontrast, varijacije, motive, zvučnost itd. Izvođenje teksta iziskuje sposobnosti i pojedinaca i cijele skupine, jer se pazi na scenske elemente, slikovitost, maštovitost. Jezične nesnalažljivosti izjednačuju se radom u skupini te ispravkama tijekom rada.

d) Abecedarij, igra slovima

(ABC- Darium, Spiele mit Buchstaben)

Izvođenje

- Abeceda se zapisuje vodoravno (A B C D).
- Uz svako slovo okomito se pridružuju riječi koje njime započinju, i to prema određenoj temi. Mogu se napisati rečenice, kao i cijele priče.

Varijacije

- Slučajnim odabirom određuje se slovo koje će poslužiti za tvorbu rečenica, pričica, pjesmica, u kojima će se što češće pojavljivati.
- Za početno slovo mogu se izabrati inicijali, ili sva slova iz imena, a sve se može maštovito grafički prikazati na posteru.

Komentar dr. Röbbelen

Na ovaj način uvježbava se abeceda, nove riječi, ali isto tako se na zaigrani način može reći nešto o sebi.

3) Osjetilni tekstovi (Sinnliche Texte)

a) Prikupljanje osjetilnih dojmova

(Sinneseindrücke sammeln)

Izvođenje

- Sudionici preispituju prostor oko sebe, prikupljajući osjetilne dojmove i zapisujući ih (15 do 20 minuta).
- Treba obratiti pozornost na pet osjetila: Što vidim? Što čujem? Što mogu dodirnuti? Što njušim? Mogu li nešto okusiti?
- Na papiru veličine A4 treba napisati tekst u kojemu se spominju najmanje tri osjetila. Može se pisati na unaprijed dogovorenu temu (proljeće, na ulici, ljeto, ispod drveta).

Varijacije

- Istraživanje se može ograničiti samo na jedno osjetilo (sluh ili miris). Prostorija se također može unaprijed prirediti za vježbu, može se namirisati, mogu se proizvoditi neobični zvukovi i slično.
- Sastavlja se strukturirana pjesma prema modelu (*Gittergedicht*), koja se sastoji od 10 redova:

<i>Ich sehe...</i>	Vidim...
<i>Ich höre...</i>	Čujem...
<i>Ich rieche...</i>	Njušim
<i>Ich schmecke...</i>	Osjećam okus...
<i>Ich fühle...</i>	Osjećam...
<i>Ich...</i>	Ja...
<i>Ich...</i>	Ja...
<i>Ich...</i>	Ja...
<i>Ich sage/flüstere/schreie...</i>	Ja kažem/ šapćem/ vičem...

Komentar dr. Röbbelen

Prije pisanja u pravilu se istražuje. Pritom je važno odrediti vremensko ograničenje, isto kao i strukturu teksta. Na taj će način tekstovi dobiti plastičnost. Oblik *Gittergedicht* dopušta paralelne rečenične konstrukcije, no isto tako uvježbava konstrukcije koje se susreću u poeziji: ponavljanje, varijacije, kontrast. Ovako se ciljano dobiva jezični rad.

4) Pisanje usmjereno na proizvodnju s naglaskom na poeziju

(*Produktionsorientiertes schreiben*)

a) Paralelni tekstovi (*Paralleltexte*)

Izvođenje

- Sudionici se upoznaju s ritmom i strukturom teksta (to mogu biti kratke pjesme poznatih pjesnika, ali i tradicionalne dječje pjesmice), tihim ili izražajnim čitanjem ili razgovorom u skupini.

- Svaki sudionik piše vlastiti „paralelni tekst“ tako da oponaša strukturu i ritam, ali uvodi novi sadržaj.

- Prije pisanja može se obaviti „jezični posao“ – prikupljanje motiva, imenica, prijedloga, glagola, metafora.

Komentar dr. Röbbelen

Struktura i ritam pjesme nude kostur koji pomaže stvoriti vlastite tekstove. Oponašanjem sinktatičkih i ostalih uzoraka njeguju se vlastite jezične vještine, a pri pisanju se otkriva sposobnost igranja slikama, ritmovima, zvukovima. Na taj način sloboda i povezanost tvore cjelinu.

5) Riječi, vrste riječi, dijelovi rečenice, rečenice kao elementi pisanja, iskustva i igre

(Wörter, Wortarten, Satzglieder, Sätze als Schreib-, Erfahrungs- und Spielelemente)

- a) Sakupljanje riječi, ispitivanje okoline (*Wörter sammeln, die Umgebung erkunden...*)

Izvođenje

- Sudionici u skupinama skupljaju riječi iz svojega okruženja (unaprijed se može odrediti trajanje).
- Jedna skupina skuplja imenice, druga glagole, treća pridjeve, četvrta prijedloge (ili: svatko sakuplja dvije imenice, dva glagola, dva pridjeva).
- Riječi se ispisuju na obojene kartice (npr. plava = imenice, crvena = glagoli, zelena = pridjevi) te se stavljaju u kutije.
- Slijedi pisanje prema određenome zadatku: iz svake kutije treba uzeti dvije riječi. Prema tim riječima treba napisati mini-priču koja se sastoji samo od tri rečenice. Može se raditi o veseloj, obiteljskoj, ljubavnoj ili strašnoj priči – već prema tome kako odredi voditelj/ica.

Komentar dr. Röbbelen

Traženje riječi u radnoj okolini pokreće skupinu, potiče na bolje opažanje te vodi do pretvaranja životnoga prostora u riječi. Budući da svi sudionici moraju napisati riječi, pojavljuje se element dinamike unutar skupine. Članovi se međusobno upoznaju preko sakupljenih riječi. U ovoj vježbi njeguje se i gramatičko znanje, pravopisna sigurnost itd. Skupljene kartice mogu se sačuvati i proširiti, npr. dodavanjem oblika za množinu kod imenica ili glagolskih oblika kod jakih glagola.

b) „Harmonika“ od pet riječi (5-Wörter-Ziehharmonika)

Izvođenje

- Svaki sudionik dobiva vrpcu papira, koju mora presavinuti tako da dobije svojevrsnu „harmoniku“ sa samo pet polja, što je u praksi vrlo zanimljiva aktivnost.
- U svako polje upisuje se samo jedna riječ na prethodno dogovorenu temu (riječi koje volimo, ne volimo, riječi koje govore o nekom iskustvu itd.).
- Sudionici se kreću po prostoriji uz lagane zvukove glazbe.
- Nakon prethodno dogovorenog znaka, svi se zaustavljaju, a parovi koji su se u tom trenutku našli sučelice, čitaju jedan drugome jednu riječ s početka ili kraja „harmonike“, objašnjavajući kratko zašto su napisali baš tu riječ.
- Nakon kratkoga razgovora, sudionici otrgnu dio papira na kojemu se nalazi pročitanu riječ te je razmjenjuju sa svojim sugovornikom.
- Ponavljaju se glazba, kretanje u prostoriji, ponovni susreti, čitanje i objašnjavanje te razmjena riječi sve dok se ne iskoristi cijela „harmonika“.
- Glazba i kretanje prestaju kada svaki sudionik skupi pet novih nepoznatih riječi.

- Sudionici se vraćaju na mjesto te pišu po tri rečenice, u kojima se pojavljuje svih pet riječi koje su skupili.
- Pri glasnom čitanju sudionici prvo otkrivaju riječi koje su skupili, potom rečenice koje su iz njih nastale.

Komentar dr. Röbbelen

Kretanje u ritmu glazbe priziva maštu, međusobno se razgovara i sluša. Mnoge su aktivnosti povezane s konačnim pisanjem, što je svakako zabavno i vrlo osvježavajuće.

6) Perspektiva (Perspektive)

a) Pisanje iz perspektive jednog predmeta (Aus der sicht eines Gegenstandes schreiben)

Izvođenje

- Sastavljaju se skupine od 3 do 5 sudionika.
- Svaki sudionik stavlja u sredinu vlastiti predmet koji mu nešto znači.
- Svatko kratko pripovijeda o svojem predmetu.
- Svatko uzima predmet koji mu ne pripada, te ga proučava slijedeći upute voditelja (voditeljice):
 - Koje boje otkrivaš?
 - Kako osjećaš površinu?
 - Koje oblike osjećaš?
 - Koju temperaturu ima predmet?
 - Koja mu glazba, koje piće, koja zemlja ili grad odgovara?
 - Koja riječ mu je najdraža?
 - Koje se riječi boji?
 - Koju rečenicu ti govori?
- Svaki sudionik piše nekoliko (pet, deset...) rečenica iz perspektive predmeta, započevajući s „Ja...“.

Vrednovanje razgovorom u konferenciji

- Zajednički se odlučuje koji je tekst najbolji te koji će se pročitati drugim skupinama.

Varijacije

- Prethodno se može dogovoriti da sudionici vježbe donesu predmet koji je vezan za neku temu (npr. djetinjstvo) ili motiv (voda, more).
- Čitanje se može organizirati kao igra pogađanja.

Komentar dr. Röbbelen

Članovi skupine međusobno se bolje upoznaju preko svojih predmeta, otkrivajući se na neki način, no istodobno ostaju zaštićeni jer se radi o svojevrsnoj igri. Tekstovi postaju vrlo plastični. Naime, pisci se prije pisanja uživljavaju u novu ulogu, stvaraju određene slike i stavove. Upute

voditelja olakšavaju pisanje, ali također daju potreban jezični materijal i strukturu teksta.

7) Ja-priče (*Ich-Geschichten*)

a) Ja kao labirint (*Ich als Labyrinth*)

Izvođenje

- Svaki sudionik slušajući glazbu crta labirint ili jednostavno neku vrstu spirale.
- Slobodno se upisuju asocijacije, riječi koje ulaze u labirint ili izlaze iz njega.

Varijacije

- Može se odrediti tema (mir, ljubav, kad sam imao/imala šest godina, za deset godina).

Komentar dr. Röbbelen

Pisanje po simbolu koji je povezan s klasičnom grčkom sagom zanimljivo je i zaigrano, ali istodobno tajanstveno i meditativno iskustvo.

REFERENCIJE

- Röbbelen, I. (2001). Institut für Lehrerfortbildung, Hamburg: *Schreiben als kreative Tätigkeit*. Seminare in Zagreb und Vinkovci, Juni 2001.

BILJEŠKA

¹ "Elfchen" su kratki tekstovi od pet redova i jedanaest riječi: prvi red se sastoji od jedne riječi, drugi od dvije, treći od tri, četvrti od četiri, a peti red je opet jedna riječ.

